DM MAGAZIN

Idővel mért távolságok

Móricz Zsigmond szerint gyalogolni jó. Vannak írogatók, akik vonattal, de inkább autóval szeretnek poroszkálni a világban, mondván, úgy többet látnak belőle. Pedig repülni izgalmasabb. Ezer kilométerek helyett röpke idővel mérhetők irdatlan távolságok is: Ferihegyről 130 perc Moszkva, onnan még hamarabb elérhető Szocsi, s hazafelé, Kijeven át sem tart tovább az út három óránál. Aki vonattal vág neki ekkora kerülőnek, 5—6 napot is rászánhat. Csak az a meglepő, hogy a tengerparti repülőtéren hajnalban is plusz 20 fok volt a hőmérséklet, az ukrán fővárosban pedig mínusz kettő.

Tízezer méter magasból átfogóbban látjuk a földet, mint a szirti sasok. A levegő tiszta, mint a mosott üveg, még a bárányfelhők is más égi tájakon bóklásznak, kényelmesen szemügyre vehetők lakályos kicsi hazánk vidékei, s a mérhetetlen szovjet ország jelentős része is. Budapest és Kijev tündökölnek, mint egy-egy ékszer. A Tisza csakugyan olyan szeszélyesen kanyarog, mintha a medrét kijelölő mesebeli ekés angyal szamara valamennyi bogáncskóró után elcsellengett volna. Jól látjuk a síkból kiemelkedő munkácsi várat, gyönyörködhetünk a völgyek szabdalta Kárpátok ívében. A sokszigetű, ideoda ágazó Dnyeper úgy hat, mintha mindenáron oldalirányba akarna folyni. Moszkva 500 méternél is magasabb tévétornya függőleges gyufaszálnak tűnik. Később, mikor a tenger fölé ereszkedve lehalkulva surrog a gépünk, bukfencező delfinek szórakoztatnak bennünket.

Huszonhatan vagyunk, ennyien méregetjük, tanulmányozzuk, szokjuk egymást, plusz a csoport dolgait eligazító szovjet kísérőnk, Ivan Dimitrijevics. Őt már az első napokban Maigret-nek kereszteltük, mert kiválóan értette a dolgát, s szigorúan kordában tartotta a népet. Ha a programot teljesítendő menni kellett valahova, egy órával mindig hamarabb összeterelte a társaságot. Simán ment minden, akár az olajozott fogaskerék. A vámosok ügyet sem vetettek ránk, az útlevelet stempliző nyalka kiskatona is csak egy futó pillantásra méltatta a „dokument" tulajdonosát. Szocsiba indulásunkkor, a vnukovói repülőtéren volt ugyan egy kis fennakadás, de az inkább mulatságot keltett. Tudnivaló, hogy mostanság minden repülni szándékozó utast műszerrel ellenőriznek, nehogy gépeltérítésre alkalmas fegyver legyen nála. Ez úgy történik, hogy a sorra kerülő odaadja kézitáskáját az átjáróban strázsáló hölgynek, majd rálép a neki jobb kézre eső „küszöbre". Azt hittük, az egész csak tréfa, annál is inkább, mert az első négy honfitársunkat hang nélkül fogadta a szerkentyű. Hanem az ötödiknél elkezdett nyávogni. Az illető a homlokára bökött, lecsatolta a karóráját és a szatyorba dobta. Most már bátran lépett volna a többiek után, a műszer azonban megint tiltakozott. A barátunk elvörösödött, majd megszabadult a zsebkésétől is. Hiába, mert ismét nyávogás. Szegény ember! Már kórusban nevettünk, mikor előszedte zsebéből a cipőhúzó kanalat. Csakhogy ez sem bizonyult elégségesnek. A kitartó jelzésre a hátul toporgók egyike benyögte: „A protézist is, szakikám!" Az általános hahota közben útitársunk megadta magát, s úgy állt ott, mint egy rakás szerencsétlenség. Végül a felesége mentette meg azzal, hogy figyelmeztette: „Apus, a lúdtalpbetétes cipődben vagy!" És csakugyan, zokniban már átengedte apust az ördöngös készülék.

A hajtóművek monoton duruzsolása altatja az utasokat. Én három gyönyörű hét élménykavalkádjából a maradandót próbálom szálába szedni. Vajon mire fogok emlékezni egy esztendő múlva? Moszkva lázas készülődésére valószínűleg. Az üzletek elárusítói már ötkarikás selyemköpenyt viselnek. Az emléktárgyakon ott ragyog a jól ismert embléma a felírással: Moszkva '80. Olimpiai mackót vásárolna mindenki. Aranyozzák a Kreml hagymakupolás toronycsokrát, színesre cirkalmazzák a Blazsennij székesegyházat és a többi apró templomot, amelyek üde színfoltként tünedeznek föl a sokemeletes új paloták sűrűjében. A központi stadion gigantikus világítóberendezése meszszeláthatóan csillog-villog. A sugárút másik oldalán tető alatt az új sportcsarnok, befejezéséhez közeledik az olimpiai falu építése.

Vásárolni elég nehéz most Moszkvában, mert ahhoz a roppant embertömeghez, amely reggeltől estig hömpölyög a belvárosban, kevés az üzlet és az árukészlet. A GUM-ban és a többi áruházban minduntalan egymásnak ütköznek a vásárolni szándékozók, de nincs elég Szokol-rádió, Matrjoska-baba, vodka, elektromos kávédaráló, borostyán stb. Mi lesz itt a jövő nyáron, ha ide tódul a világ négy sarkából a turistasereg? De a tizenöt emeletes, most elkészült házak erdejében, ahol a sport szerelmesei laknak majd, elröppen minden aggodalom. Itt az üzletek, szórakozóhelyek, vendéglők szolgáltatóházak is gombamódra szaporodnak. Nem kételkedem kalauzunk szavaiban: „Nem vallunk szégyent az olimpiával. Mi ennél sokkal nehezebb feladatokat is megoldottunk már egyik napról a másikra."

Jó lenne ide elhozni a mi magyar társadalmunknak azt a vékony rétegét, amelynek ma sem jó semmi, amely az új élet legnagyszerűbb produktumain is csak fanyalog vagy gúnyolódik. Egyesek közülük kételkednek a szocializmus holnapjában, mások gazdasági bajainkat nagyítják föl, hogy ne lássanak belőle kiutat. S van néhány „bölcs", aki a béke tartósságát is megkérdőjelezi. Mind elhoznám ide a különféle látnokokat, földrengésjövendölőket, világvége-hirdetőket, hogy lássák: a szovjet rendszer nem múlik el, csak tökéletesebbé válhat. Úgy vélem, aki elfogultságtól mentesen csak egyetlenegyszer is megtapasztalja ennek a népnek kicsit ráérős magabiztosságát, türelmét, lemondani is tudását, páratlan teremtő erejét, az nem hisztériázik, hanem gondolkodásra fogja az agyát, és hozzáfog rendesen dolgozni. Nem vicceket mesélne akkor a mienknél kétségtelenül fegyelmezettebb, segítőkészebb társadalom rovására, hanem inkább azt érné föl ésszel, hogy a szovjet nép már egyéni jólétben is messze elhagyott volna bennünket, ha nem tartaná kötelességének a béke áldozatos oltalmazását és a felszabaduló népek anyagi támogatását.

Mindenütt az új, a bizakodó élet dominál, s a régi szegénység szinte szégyelli, hogy még itt-ott látszik. Mondhatná valaki, hogy Moszkva azért vált rövid idő alatt elegáns metropolisszá, mert az állam oda nyom minden anyagi erőt. Ez tévedés. Ugyanolyan dinamikus építkezésnek lehetünk tanúi a krasznodári területen is, vagy végig a kaukázusi partvidéken. Szállodák, panziók tucatjai emelkednek ki a szubtrópusi flóra sűrűjéből, s ezekben az ellátás, a kiszolgálás is magasan európai. Sajt, felvágott, tojás, vaj, tejföl, kefír, dzsem, tea, kávé, zöldség és gyümölcs van az üdülők asztalán minden reggelinél és vacsoránál. S a lakosság is ezt igényli. Különféle áruházak, praktikus javító-szolgáltató egységek, éttermek, bisztrók települnek a város hangsúlyos részein. Talán sehol a világon nincs annyi mini gyógyszertár, mint a Szovjetunióban. A tágas Universam-okat svéd pénztárgépekkel, hűtőpultokkal szerelik föl, s ezekből soha nem fogy ki az élelmiszer. Hús, hal, felvágott, többféle kenyér és sütemény, gyümölcs rendszeresen kapható. Nagy szemű édes szőlőért, mosolygósabb almáért, paradicsomért ma is gyakran libasort fognak az emberek, de ez itt a legcsekélyebb problémát sem okozza. A legnagyobb tömeg különben mindig a mozgó könyvesboltok előtt tolong. A szerelmespárok könyvvel, vagy újsággal a kézben andalognak az utcán. A strandokon természetes látvány, hogy a fiú felolvas, a lány meg figyelemmel hallgatja.

A Szvetlana-penzió portájára két-háromnapos késéssel megérkezik a Népszabadság és a Népszava is. Ezek a lapok nagy ritkán a kioszkokban is kaphatók, az előbbi kettő, az utóbbi három kopejkáért. Ki tudja, miért drágább egyik a másiknál? Az árus nyilván nem a tartalmat, hanem az alakot nézi. Itt az újság nagysága, formátuma adja a tekintélyt. Amikor a szocialista országok lepedőnyi lapjainak garmadájából kihalásztam a mi szerény Népszabadságunkat, az eladó legyintett: vegyem csak, fizetni sem kell érte. Mintha restellte volna, hogy ilyen apró újságocskát is kénytelen árulni. S alighanem a nyelvünk is okoz némi nehézséget. Nem tudom ugyanis mással magyarázni, hogy azon a bilétán, amellyel az üdülők beléphetnek a zárt napozóba, csak magyarul nincs eligazító szöveg. Aztán itt a repülőgépen sem magyar nyelven közölték a személyzet jókívánságait, pedig rajtunk kívül nem utazik más nemzetiségű. Ugyanakkor jólesett látni, hogy Szocsiban is sárga, csuklós Ikaruszok bonyolítják le az elképesztő forgalmat, s rajtuk ott a felirat: Made in Hungary.

Szocsiban érdemes bebarangolni a botanikus kertet, ahol a gyönyörű természet tobzódik. Közel kétezer fa, illetve cserje díszlik itt a világ minden tájáról. Az egyik ciprus 36 méter magasra nyurgult, s lehetetlen betelni sudár alakjával. Gazdagon tenyészik vagy húsz pálmafajta; az utak mentén babérsövény húzódik; föl-fölbukkannak a halványzöld banánfák; a magnólia húsos, fényes levelei simogatásra ingerlik a tenyeret; az oleánderbokrok üde virágaikkal hivalkodnak; megállásra késztet a bambusznád, az agavé, a paratölgy, a kámforfa, a puszpáng. Az ausztráliai eukaliptuszt azért honosították meg, hogy nedvszívó tulajdonságával segítsen kiszárítani az akkortájt igen mocsaras partvidéket.

Vajon eljutunk-e még ebbe a szelíd Árkádiába? S ki mit visz haza emlékbe? Az ülések alatt mennyi csomag! Ezekbe préselték az összevásárolt cuccot, szalonképesebb szóval: szuvenirt. Csupa filléres holmi, hiába volt a fáradságos talpalás egy kis nemesfém után. Ilyet látni is alig lehetett. Annál többet a moszkvai kincstárban. Ott van akkora mennyiségű cizellált arany, szikrázó briliáns, igazgyöngy, porcelánkészlet, drágaköves egyházi palást, ikon, hímzés, elefántcsontfaragvány, hogy káprázik tőle a szem. Ha a fiatal szovjet állam a kezdeti nehéz években mindezt pénzzé tette volna Nyugaton, minden gondja-baja megoldódik. Egyedül Borisz Godunov rubinokkal dúsan ékesített trónjáért, II. Katalin hintajáért, vagy a híres Monomah-süvegért tán dollármilliárdokat adnának az amerikai mágnások. De akkor miben gyönyörködne a jogos tulajdonos, a nép? Hogy rudakban mennyi aranyat tárol a Szovjetunió, azt csak sejteni lehet. Lenin jól tudta, milyen szükség van rá egyelőre. Talán a legínségesebb időben, 1921 őszén azt mondotta: Ha majd világméretekben győz a szocializmus, az aranyból néhány legnagyobb városban valószínűleg illemhelyeket fognak építeni, mert ez volna az aranynak legigazságosabb, legtanulságosabb szemléltető felhasználása azok részére, akik nem felejtették el, hogyan mészároltak le 1914—18-ban az aranyért tízmillió embert. De addig takarékoskodnunk kell vele...

Ha Lenin ma látná, mily nagyvá fejlődött, amit ő elkezdett! Büszke volna mindenre. A fiatal házasulók szép szokása, hogy esküvői ruhában virágot visznek a szovjet állam megalapítójának Mauzóleumába, s ugyanakkor csokrot tesznek a hazát megvédő ismeretlen katona sírjára is. Nekünk úgy tűnt, hogy ebben az egész ország tisztelete kifejeződik.

Rápillantok a mellettem szunyókáló Skolnik József nyugdíjasra, akit ezen az úton volt szerencsém megismerni. Egész véletlenül másoktól tudtam meg, hogy a segítőkész, mindig csendes szavú, önmagát féloldalasan vonszolgató nyomorék férfi nemzetközileg ismert forradalmár, és a személyi kultusz áldozata. A Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának és Titkárságának a tagja volt 1941—42-ben, s noha a Horthy-rendszer elfogta és súlyos börtönre ítélte, a felszabadulás után is ez lett a sorsa. Mint sok más becsületes elvtársat, hamis vádak alapján letartóztatták Pesten az ötvenes évek elején. Csak 1956-ban közölték vele, hogy szabad. Most is a fővárosban él egyszál magában: a felesége meghalt, a lányai Csehszlovákiába mentek férjhez. Megbékéltnek látszik, sima, nyugodt az arca. Már a Duna fölött ereszkedünk lefelé, s szedelőzködünk. Felébred, s a bevetődő napsugárban fénylik a mosolya. S amikor betont fognak a kerekek, kicsit nyújtózkodva, elégedetten állapítja meg, hogy az egész úton jól érezte magát. Mi úgyszintén.

F. NAGY ISTVÁN

Három Hungária Hotel

1977. június 21-én nyílt meg a hajdani Maros utca sarkán, most a Komócsin Zoltán tér 2. szám alatt az új Hungária-szálló. Szegeden ilyen néven ez már a harmadik. Érdemes talán fölidézni előideinek emlékét is.

A legrégibb

Somogyi utca 7. és Oskola utca 20. sarok. Hild József tervei alapján Arleth Ferenc építette 1868-ban. *Műemlék;* a helyi klasszicista építészet egyik legjelentősebb alkotása.

Ez volt Szeged *első nagyvárosi vendéglátóépülete*, egyben az Alföld első és legszebb vendéglője. Császár János fakereskedő építette, és Wagner György bérelte; ezért eleinte *Wagner-szállónak* hívták. 1868 májusában nyílt meg Oskola utcai frontján a kávéház: háromszáz vendégnek jutott benne hely, és Erdélyi Kis Náci muzsikált nekik. 1868. június 1-én itt alakult meg a Szabadelvű Kör. 1878-ban Ferencsevics György és Sonnleitner Ferenc vette át a szállodát, *és ők adták neki a Hungária nevet.* Harmincnyolc nyobájának egyikében lakott szegedi újságíroskodása (1878—80) idején Mikszáth Kálmán. Itt tartotta asztalát 1880 és 1889 között Pósa Lajos, aki szintén újságíróként, majd színházi titkárként kezdte pályáját, és Szegeden indította meg 1882-ben Jó Barát címmel képes ifjúsági hetilapját, Az Én Újságom elődjét.

Itt párbajozott 1890. július 19-én Gárdonyi Géza és Újlaki Antal; Gárdonyi egy hónapot ült is érte a Vasas Szent Péter (ma Zöld Sándor) utcai államfogházban.

A szálloda 1890-ben megszűnt. 1891. május 5-én itt kezdte meg működését az újonnan létesített királyi ítélőtábla. Miután pedig innen 1894-ben átköltözött a mai központi egyetem épületébe, különféle iskolák — így például a Radnóti gimnázium elődje, az állami főgimnázium is 1899—1900. tanévben — kaptak benne átmeneti otthont. Utóbb lakóház lett belőle. Szegedi korszakában megfordult benne, Ligeti Jenő szerkesztő lakásában, Radnóti Miklós is, diáktársának, Ligeti Magdának vendégeként. 1967 óta a régi — a legrégebbi — Hungária a Szegedi Akadémiai Bizottság székháza. Előtte Károly István és Tarnai István tervei alapján szépen megújították, árkádosították az akkor már majdnem százéves, most 111 éves, történelmi és művészi nevezetességű épületet.

A régi

A legutóbbi időkig ezt emlegettük új Hungáriának, hogy az előbbitől megkülönböztessük (Dózsa utca 1—3.). 1898-ban épült, Steinhard Antal tervei szerint. Kass János neves grafikusművészünk nagyapja, szintén Kass János (1856—1928) építtette, és haláláig vezette a maga korában ményűzően berendezett kávéházat, éttermet és szállodát. Akkoriban nem is Hungáriának hívták még, hanem Kass-szállodának, egyszerűen csak *Kassnak.* Fia, ifjabb Kass János, nem tudott megbirkózni a világgazdasági válsággal, és eladta a házat egy részvénytársaságnak, amely 1934-től Hungária néven újból megnyitotta. Megismétlődött tehát az előbbi eset: ott a Wagner-szállóból, itt a Kassból lett *utóbb,* a tulajdonos megváltozásával Hungária.

Ez is nevezetes történelmi és irodalmi emlékhely. Pontos vendéglistáját sajnos nem ismerjük, de hírlapi közlésekből tudjuk, hogy egyebek között szerepelt benne Benedek Elek (1903), Kiss József (1908); itt volt ebéd Bródy Sándor (1911) és Ady (1917) tiszteletére. 1925. április 2-án hangversenyezett benne Bartók Béla; valószínű, hogy Juhász Gyula társaságában hallgatta őt József Attila. 1925. június 29-én fővárosi hírlapírók társaságában itt volt Krúdy Gyula. A tiszteletükre adott vacsorán olvasta föl Juhász Gyula *Krúdy Gyulának* című versét. 1936-ban Szabó Lőrinc és Féja Géza szerepelt itt.

Történelmi nevezetessége már *hérosztrátoszi:* 1919 nyarán az ellenforradalmi tisztek kedvelt gyülekező- és mulatóhelye volt *a Kass.* Tanulni azonban az ilyen emlékeztetőkből is lehet.

Az épület elöregedése miatt a közben fölépült új, immár harmadik Hungária-szálló megnyitásakor, 1977-ben, ezt bezárták. *Fölújításához hamarosan hozzákezdenek.* A Dél-magyarországi Magas- és Mélyépítő Vállalat vásárolta meg, és az éttermi részből művelődési otthont, a szállodából vendéglátóházat létesít.

Az új

Már kétszer is leírtam, hogy 1977-ben nyílt meg. Tervezője, számos szép és korszerű szegedi középület megálmodója, Nagy János volt.

Az új Hungáriának építészeti érdekessége, hogy merőlegesen épült a Tiszára, és a középfolyosós rendszer következtében minden szobájából látni lehet a folyót: a déli szárny ablakaiból az alsó folyásra, az északi oldalról pedig az új híd körüli Tisza-szakaszra nyílik szép kilátás. A lakosztályok középső loggiája a Tisza-partra néz. A szállodában 132 kétágyas szoba van; valamennyi fürdőszobával és loggiával. Hat lakosztály van benne. Minden szobában van telefon, rádió (három programra állítható be: a Kossuthra, a Petőfire és a házi stúdió zeneműsorára); a lakosztályokban tévé is.

Étermében 250 vendég fér el; nyáron a száz főt befogadó terasz is hozzácsatlakozik.

*

A három Hungária: három korszak. Három építészeti stílus. Az első a klasszicizmus, a második az eklektika jegyében született; a harmadiknak nincs még külön neve, egyszerűen, kissé általánosítón, *modernnek* nevezzük. Majd a jövő század lesz a megmondhatója, *meddig lesz az.*

PÉTER LÁSZLÓ